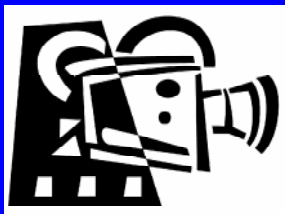

TELEOBIECTIV

TELEOBIECTIV

„...ces mères juives qui ont le génie de l'amour maternel” - prinde urechea mea pe un tele-canal cărui nu îi deslușesc clar sigla, ci mai curând ciudatul accent canadian al francezei în care are loc discuția dintre câteva personalități, despre o carte căreia i se arată mereu, în prim planul micului ecran, coperta cu titlul și numele autorului, pe care le salut bucuros ca pe niște prieteni, căci printr-o întâmplare norocoasă l-am citit pe acest medic evreu francez cu nume nemțesco-magrebian, Bruno Halioua, și cartea lui apărută nu de mult la Paris. „Mamele evreice ale oamenilor celebri - cele care au făcut secolul XX” enunță titlul cu o mândrie puțin de trufă, dar pe care o împărtășesc, căci încep să prefer - recunosc - complexe de superioritate celor de inferioritate care ne-au umilit și torturat destule secole. Și pe care persoanele cărții le justifică în întregime: să fi dat omenirii pe Einstein și Freud, pe Marc Chagal și Marcel Proust, pe Modigliani și Romain Garry, pe Sarah Bernhardt și Woody Allen, pe frații Marx, ba chiar și pe Karl Marx însuși, personalități care au marcat gândirea, arta, literatura și știința secolului, nu e de ici-colea. Și aceștia nu au fost singurii...

Discuția e încinsă, dar evident binevoitoare și înțeleg (cât se poate înțelege din această înduioșătoare franceză provincială, cu consoanele înmuiate și vocalele umbrite americane) că ceea ce îi separă pe convivia de la acest banchet spiritual e o întrebare ce sună ca o obsesie talmudică: ce a fost hotărâtor în construirea acestor genii - genele sau obstinția devotamentului acestor „idișe mame”? A căror iubire maternă totală și necondiționată, sublimă și sufocantă, autoritară și ambițioasă, încăpățanată și stăruitoare a contribuit la celebritatea fiilor, descoperindu-le vocația și împingându-i să-și cultive talentul cu o tenacitate care le-a stărnit uneori, onora dintre ei, puseuri de împotriva rebelă. Dar care, până la urmă, tot i-a condus spre meritata faimă a operei lor.

O doamnă vorbește în special despre mama lui Marcel Proust. Să fie cumva Evelyne Bloch-Dano, cea care a publicat nu de mult o monografie amplă (scrisă ca un roman pasionant) despre „Doamna Proust”, această persoană extrem de cultivată și rasată, provenind dintr-o familie evreiască din înalta burghezie industrială, financiară, ba și politică, a vremii, dar care nu și-a regănit evreitatea și nu s-a convertit nici când s-a căsătorit (civil doar) cu un medic catolic? Ea și-a adorat fiul, fiind la rândul ei adorată de acest plâpând și hipersensibil copil, chinuit de mic de o astmă și de o alergie cumplită, dar și de o sete neistovită de afecțiune maternă. Jeanne Weil-Proust a și fost suportul vieții lui ciudate, trăită într-o încăpere căptușită cu plăci de plută contra zgomotului și cu draperii grele contra luminii soarelui, scriindu-și toată opera în pat, pe genunchi, în timpul nopții. Atunci când, desigur, nu-și ducea noaptea viața mondenă de dandy aristocratic și risipitor, împreună cu fiul lui Alphonse Daudet sau Georges Bizet „prieteni lui excesiv de apropiați”, anomalie pe care mama scriitorului s-a făcut toată viața că o ignoră, știind că nimic nu-l va opri pe fiul ei din goana lui genială „în căutarea timpului pierdut”.

De la saloanele pariziene, în care strălucește Jeanne Proust, la prăvălioaara din Vitebsk, unde Feiga Segal, fiica unui măcelar cușer, vinde scrumbiile cărate de bărbatul ei, răspândind tot timpul din întreaga sa ființă un apăsător miros de pește, e distanță dintre două lumi și de mai multe secole. Deși epoca e aceeași: muchia de cuțit dintre secolul 19 și 20. Dintre cei nouă copii pe care i-a născut, Feiga a avut o secretă preferință pentru primul, Moise, un băiețel care „s-a născut mort” (cum spunea amuzat, mai târziu, el însuși), în timpul unui incendiu care a mistuit ghetoul din oraș. Aud acum, la televizor, că ea, mama aproape analfabetă, a reușit să-și învingă prejudecățile, temerile și neliniștile și să accepte rugămintea băiatului ei să-l ducă la un atelier de pictură, unde să-și cultive plăcerea nebună de a desena. Biata „idișe mame” nu a avut când să mai afle, de acolo, din cer, că Moisa Segal al ei a ajuns marele Marc Chagal al lumii, care a creat, printre altele, vitraliile cu teme biblice de la Spitalul Hadassah din Ierusalim și plafonul Operei Garnier din Paris...

Povestea Ninei Kacew, cea care a păstrat toată viața secretul privind paternitatea băiețușului ei, Romain (insinuând totuși că ar fi fiul starului rus de cinema Ivan Mosjukin), a ajuns o legendă. Mică actriță de provincie, femeie de serviciu, frizeriță de căței, croitoreasă, ea și-a adorat și considerat copilul un supradotat. Și i-a obligat să fie. „Veți fi un erou”. Și a fost un pilot cu mari fapte de vitejie în cel de-al doilea război mondial. „Veți fi un ambasador al Franței”. Și a fost. „Veți fi un celebru scriitor al lumii”. Și Romain Gary a fost. Când s-a întors de pe front, a descoperit că cele 250 de scrisori pe care le-a primit zilnic de la mama sa, erau scrise cu trei ani înainte: bolnavă de cancer și simțindu-și sfârșitul, ea a redactat (și datat în avans!) teancul uriaș de scrisori, încredințându-le spre expediere unei prietene pentru ca fiului ei să nu-i lipsească încurajarea și afecțiunea maternă.

Spațiul mă obligă să opresc aici relatarea acestei admirabile (și binevenite!) emisiuni, mai ales în acest an al francofoniei, în care România are un rol important, găzduind „somet”-ul din septembrie. Mamele evreice merită din plin admirația și recunoștința pe care, iată, până și reticentii francezi și francofilii li le arată.

SANDA FAUR

P.S. Am văzut, duminică noaptea (5 februarie), documentarul pe care cuplul de realizatori Lucia Hossu-Longin și Dan Necșulea l-a consacrat lui Mihail Sebastian. Ne-a urmărit și în somn (sigur, pe cine a mai reușit să adoarmă) strigătul de deznădejdie al scriitorului care a dăruit literaturii române o operă mereu tânără și, cum se vede, mereu de actualitate: „În numele cui mi se interzice dreptul de a fi român?”.

PREMIERĂ
LA T.E.S.Musicalul „ESTERA”,
de Octavian Sava
și Marius Țeicu„Ei sunt teferi,
eu nebun?”

Ceea ce realizează Octavian Sava și Marius Țeicu, prin musicalul „Estera”, este tratarea stenică a unei teme grave, majore, tulburător de actuale. Fiindcă evenimentele din *Sutul Esterei*, punctul de pornire al musicalului, oferă, pentru prima dată în istoria umanității, datele mecanismelor declanșatoare de Holocaust: primul sftetic al imperiului inițiază și obține, prin diverse tertipuri, edictul de exterminare a unui întreg popor. Dar, ca să lupți - atunci, ca și acum - împotriva Hamanilor, îți trebuie inteligență, diplomatie, artă/știință a apărării. *Iar când argumentele nu ajută, când nu mai există cale legală de a le bloca planul de exterminare, nu rămâne în vigoare decât dreptul celui atacat la autoapărare.* Desigur, în contemporaneitate, lucrurile sunt mult mai complexe, dar esența problemei rămâne aceeași. Mult sânge a curs, atunci, la Susa și-n tot Imperiul Persan. Dar, cel puțin, oamenii au murit cu arma în mână, iar victoria a fost nu de partea mercenarilor, ci a celor care-și apărau dreptul la viață: al lor și-al copiilor lor. Concluzia „Meghilei...” ne este transmisă la parametrii contemporaneității de Octavian Sava.

Ceea ce este interesant în textul musicalului este introducerea unui „comentator” al evenimentelor, conștiință lucidă, învelind adevărul în zămbet și savoare, cum o făcea și Tânase, în vremuri nu atât de îndepărtate, sfidând ascensiunea altor Hamani (autohtoni). Personaj inexistent în „Meghila”, falsul Nebun întregeste autenticitatea de mare forță în dramaturgia mondială a Cărții Esterei și perenitatea simbolurilor ei. Nu întâmplător, Șef Rabinul Rosen vorbea de „Hamanii zilelor noastre”. Fiindcă este important să știm că, dincolo de destinderea oferită de musical, trebuie să fim prudenți, conștiinți că urmașii lui Haman uneltesc la scara contemporaneității, că primejdie există.

Un mare rol în starea de bine pe care ne-o induce musicalul îi revine muzicii. *Marius Țeicu* nu se dezmente nici de astă dată. Aproape fiecare melodie, cu virtuți de șlagăr, aruncă un veșmânt feeric peste asperitățile încărcate de dramatism ale narațiunii. Atât regizorul (*Dominic Dembinski*), cât și actorii, deopotrivă, înzestrați muzical, coregrafic, care fac din T.E.S. unul dintre cele mai moderne teatre azi, în țară, au reușit și de astă dată să-și onoreze statutul.

Subiectul, cu înveliș de basm oriental, poate fi, din nefericire, reportaj de actualitate. A fost o dată, nici prima nici ultima oară, o țară în care manipularea, zvonistica, regizate de o anumită parte a presei (acelui timp), cu cât era mai aberantă, cu atât „prindea” la bieții creduli ignoranți, însuflându-le convingerea că, pentru tot ce a fost, este și va fi rău, vinovat e... știți dumneavoastră cine! Discursul lui Haman (Hitler, Bin Laden, Ahmadinejad etcetera, etcetera), interpretat, cu binecunoscuta-i înclinație pentru satiră, de *Nicolae Călugărița*, o atestă ca atare. Haman, primul sftetic, instituie prosternarea

față de propria-i făptură ca mod absolut de comportament al supușilor imperiului, dacă vor să-și pună viața la adăpost. Și, totuși, iconoclastul Mordehai, în care *Rudy Rosenfeld* compune un rol convingător, refuză „regula jocului”. Mordehai și-a „babilonizat” numele (care vine de la zeul *băstinaș* Marduk), dar nu și conștiința, nu și sufletul. O sugerează și corul din „Nabucco”, folosit, aparent, pentru culoare, în realitate, pentru a accentua atât asupra demnității umane, ca singur bun ce nu ne poate fi luat, cât și a conformității cu noi înșine în confruntările-limită, ceea ce ne-a asigurat supraviețuirea în timp și spațiu. Haman îl convinge pe Ahașveros că nu strică deloc ca 10.000 de talanți (proprietăți evreiești confiscate înainte de exterminare) să intre în visteria-proprietate personală, de „protocol”, a împăratului. Suveranul acceptă „inocent”. Scenă pigmentată, ca multe altele în musical, cu șarje mergând înspre actualitate. Ceea ce reușește, cu farmec, *Marius Călugărița*, în Ahașveros, este să ni-l aducă mai aproape de prototipul tânărului „de bani gata”, din toate timpurile: violent, egoist, totuși, nu lipsit de inimă, pe care Estera (*Monia Pricopi*) - eternul feminin, certe înzestrată de om politic, *idișe nășumolă* - o face să bată mai tare. Haman, cu cei trei gangsteri *hollywood-ieni*, își și fixează, cu zarurile, data la care urmează să intre în vigoare „soluția finală”. În ce zi, lună, an? Toate sunt precizate; afară

de secol. Imprecizie ce permite inovația: apariția în scenă a bufonului sau a nebulului. „Elogiul nebuliei” (făcut, pe vremuri, de Erasmus) îl merită pe deplin *Mihai Ciucă*, pentru rolul creat în musical. Rol remarcabil prin partitură. De reținut laitmotivul: „Ei sunt teferi, eu nebun?”, spus oamenilor celor mulți și tăcuți, din păcate, mereu primejduiți de consecințele puterii încăpute pe „mână” unor oameni cu minți bolnave. Remarcabil prin forța lirică și dramatică. Un exemplu: petalele roșii de garoafă, metaforă transfiguratoare a credinței în Binele simbolizat de forța răului, răsfirându-i-se, din rană, în clipa morții. De altfel, toată partea a doua a spectacolului, în care este „prins” tangoul morții, câștigă în altitudine. Cinste scribului-povestitor, interpretat, cu morgia unui *dandy* de început de secol XX, de *Nicolae Predica*, eunucilor „făcuți” șarjat de *Viorel Manole* și *Marian Simion*, întregii echipe actoricești, coregrafiei (*Păstorel Ionescu*, *Andra Gheorghe*), scenografiei (*Andreea Hasnaș*, *Magdalena Ciubotariu*), conducerii muzicale (*Radu Captari*), regiei tehnice (*Sorin Sârghi*).

O fericită coincidență a făcut ca ziua de naștere a lui Octavian Sava să fie chiar 1 februarie, data premierei. Să ne mai înveselească sufletele *Ad Mea Veestrim!*

IULIA DELEANU

DIN PRESA CULTURALĂ

● **CULTURA**, nr. 4/5 ian. 2006, prezintă pe Th. Adorno, cu prilejul apariției, în traducerea română a lui Andrei Corbea, a „Teoriei Estetice” (Ed. Paralela 45), „una dintre cele mai importante cărți de filosofie din secolul al XX-lea” (Ionuț Anastasiu). „Maestrii și discipoli” este cartea lui George Steiner (Ed. Compania 2004), recenzată de Dana Ionescu, care numește acest text: „lecții de libertate”. Nicolae Gheran comentează situația din sistemul sanitar și, fără nici o legătură cu tema, se referă la Valter Roman, „de care românii au avut parte, în loc de Diderot”. Nu vedem legătura, dar obsesii există. În nr. 6/26 ian. 2006, Nicolae Gheran îl evocă pe iluzionistul Josefina, Ion Pop scrie despre „dadaism”. Cătălin Constantin expune, documentat, proza fantastică a lui Max Blecher. Adrian Paul Ilescu își continuă „demistificările” (Măiorescu, Iorga, Nae Ionescu, Eliade, Noica) sub titlul: „Sultanismul intelectual”.

● În „OBSERVATOR CULTURAL”, nr. 48/26 ian. 2006, citim un interviu cu Gabriela Melinescu, după primirea Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu”, un dialog: Norman Manea - Carmen Mușat (relațiile cu Böll, Ph. Roth, ș.a.), apoi o recenzie a lui Ovidiu Șimonca la cartea lui Florin Țurcanu: „Mircea Eliade - prizonierul istoriei” (legionarismul, „idolul” Nae Ionescu, „odiosul” Cioran, ascunderea trecutului, relațiile nesincere cu Gershom Scholem, vizitele lui Eugen Barbu, Constantin Noica). „Ce mai poate însemna astăzi «Anul Eliade»?” - se întreabă recenzentul. Monica Spiridon, Liviu Ornea îl omagiază pe Solomon Marcus, care, la rândul său, își prezintă biografia și preocupările.

● În „ROMÂNIA LITERARĂ”, nr. 4/1 febr. 2006, Ștefan Cazimir scrie despre „Deocheatele” lui François Villon, în traducerea lui Romulus Vulpesco, Sorin Lavric recenzează „Vechi maestri”, de Th. Bernhard (Ed. Paralela 45), în care apar Mahler, Klimt,

Kokoschka. T. Urianu recenzează o nouă carte a lui Mirel Brates, „Porunca lui Elohim” (Ed. Viitorul Românesc), menționând că, alături de „Za”, „Israel fără horoscop”, cartea completează o fascinantă trilogie, autorul fiind „un stilist impecabil”. Despre despărțirea de conaționala noastră, Dina Georgescu, scrie B. Elvin, punându-i în lumină valențele culturale. În numărul din 8 febr., Mircea Mihaieș se declară antifascist și anticomunist, „demascându-l” pe „Instrucătorul C.C.” Ion Ianoși, cu o revenire mai violentă în „Cotidianul” din 13 febr. 2006, după interviul acordat de prestigiosul om de cultură Iolande Malaman în „Ziua”.

● „IDEI ÎN DIALOG”, nr. 2/febr. 2006, este bogat în articole ce ne interesează: „Tabula rasa”, de Andrei Cornea, „Jihad și Ahmadinejad”, de Traian Ungureanu (excelent, despre nou președinte iranian), „O utopie: solidaritatea intelectuală la români”, de Dan C. Mihailescu (temperat, echilibrat), „Pe urmele cunoașterii”, de Solomon Marcus; Radu Paraschivescu scrie despre americanul J.D. Salinger. Punem în evidență un articol extrem de actual și bine întocmit de Brândușa Palade despre „culpabilitatea colectivă” (cu citate din K. Jaspers) în urma lecturii cărții lui Jean Anel „Transnistria” (Ed. Atlas, 1998).

● „LUCEAFĂRUL”, nr. 3/25 ian. 2006, oferă articole interesante, incitante. Adela Pal recenzează cartea Zvetlana Paleologu Matta „Calcautus”, dar legătura Eminescu - Heidegger (la care se adaugă nuvela lui Nietzsche) ni se pare excesivă. Al. George scrie, ca de obicei, consistent („Orașul fără statui”); Gh. Grigurcu îl critică pe Octavian Paler, oarecum subiectiv, incluzându-l și pe Eugen Simion. Constantin Pricop face o „istorie” a publicațiilor de după 1944, neconcludentă și cu unele erori: desființarea unei reviste „consacrate” precum „Gândirea”

LUNILE
IANUARIE-
FEBRUARIE
2006